

Het beeld van Nederland en Vlaanderen in literaire vertalingen. Een vergelijking tussen Italiaanse, Portugese en Spaanse vertalingen van hedendaagse Nederlandstalige fictie

Over beeldvorming en grensvorming

Luc van Doorslaer

KU Leuven (België) - Universiteit Stellenbosch (Zuid-Afrika)

luc.vandoorslaer@kuleuven.be

Nederland, Vlaanderen, Holland, België, de Lage Landen – grensgevallen zijn uitermate boeiend voor onderzoekers, maar voor buitenstaanders moet het Nederlandse taalgebied vaak een zootje lijken. Toch heeft de imagologie, de leer van de nationale en culturele beeldvorming, aangetoond dat er ook voor het Nederlandse taalgebied een dynamische variatie aan stereotypen in en om de literatuur bestaat.

Deze presentatie zal dieper ingaan op de verhouding tussen de genoemde variatie en de gehanteerde grenzen: die tussen Nederland en Vlaanderen, maar ook historische, religieuze, militaire en (al dan niet vermeende) mentale grenzen. Een historisch voorbeeld zal ingaan op de literaire beeldvorming van Nederland en Vlaanderen in Duitsland en de grote impact ervan op de vertaalimport en – productie. Vertaalde beelden zijn immers altijd andere constructies dan *self-images*.

Hedendaagse voorbeelden van buitenlandse beeldvorming over het Nederlandse taalgebied worden nog altijd geconfronteerd met die spanning tussen eenheid en hybriditeit: een of twee literaturen? een of twee Fondsen? eenheid in verscheidenheid of dansen op het slappe koord? Omdat de imagologie recent ook meer aandacht is gaan besteden aan de beeldvormende kracht van het mediadiscours (naast het literaire), wordt de presentatie ook geïllustreerd met recente mediavoorbeelden.

Het beeld van Nederland en Vlaanderen in Italiaanse literaire vertalingen. Focus op de selectie en receptie van hedendaagse Nederlandstalige literatuur

Paola Gentile

KU Leuven/Universiteit van Trieste

paola.gentile@kuleuven.be

Het doel van deze bijdrage is meer inzicht te verkrijgen in de vertaling van hedendaagse Nederlandstalige fictie in het Italiaans, met speciale nadruk op de selectie en receptie van de te vertalen boeken. In het theoretisch kader worden de drie taken van onderzoek, namelijk *Reception*

Studies, Translation Studies en imagologie, gecombineerd zoals al werd gedaan in recente studies (van Doorslaer, Flynn en Leerssen 2016). Imagologie bestudeert “de oorsprong en functie van de kenmerken van andere landen en mensen op tekstueel niveau” (Beller en Leerssen 2007: 7, mijn vertaling). Deze definitie laat een aantal onderzoeksvragen onbeantwoord, namelijk welk beeld van Nederland en Vlaanderen wordt verspreid in Italië door de selectie en de promotie van Nederlandstalige literatuur? Welke selectiecriteria en -trajecten worden gehanteerd bij het bepalen van ‘te vertalen boeken’? Welke rol spelen de letterenfonds, boekenbeurzen, literair agenten en vertalers in dat proces? Hoe worden Nederlandstalige auteurs en literaire werken in Italië gepresenteerd?

De methodologie van deze studie is tweevoudig. Ten eerste zullen de verschillende fases en aspecten van het parcours van het Nederlandstalig boek in Italië worden genalyseerd vanuit een sociologisch standpunt. Ten tweede zullen er concrete voorbeelden van parateksten (omslagen, kritiek, voorwoorden, nawoorden, enz.) bediscussieerd worden. Dat wordt aangevuld met de tekstuele analyse van passages uit een corpus van 57 romans van hedendaagse Nederlandstalige auteurs die van 2000 tot 2017 naar het Italiaans werden vertaald.

Italië en de Dutchness van Frank Westerman

Marco Prandoni

Universiteit van Bologna

marco.prandoni@unibo.it

Frank Westermans werk werd eerst in Italië gepubliceerd door Feltrinelli, vervolgens nam Iperborea het stokje over. Hij werd met groeiend enthousiasme ontvangen en kreeg lovende recensies. Blijkbaar zijn zijn thema's, stijl en keuze voor literaire non-fictie in staat om het Italiaanse publiek aan te spreken, ondanks hun verankering in de Nederlandse cultuur, of juist daarom. Tijdens mijn speech wil ik stilstaan bij de volgende vragen: hoe heeft zijn werk gecirculeerd in Italië? In welke mate heeft zijn persoonlijke, eigenaardige constructie van *Dutchness* kunnen bijdragen aan zijn receptie? Is zijn positieve ontvangst juist daaraan te danken?

Het verdriet als legkaart. Vlaamse stereotypen in vertaling

Francesca Terrenato

Universiteit La Sapienza, Rome

francesca.terrenato@uniroma1.it

Het verdriet van België biedt de buitenlandse lezers een versplinterd beeld van een 'volk' tijdens de Tweede Wereldoorlog. Claus' bekendste werk wemelt van toespelingen en ironische vervormingen in de weergave van een maatschappij die op de bezetting reageert. Aan de hand van tekstuele voorbeelden uit de Italiaanse vertaling (*La sofferenza del Belgio*, vertaling G. Errico, Feltrinelli, 1999) en de Italiaanse recensies wordt een poging gedaan om meer inzicht te krijgen in hoe andermans

verhalen soms fragmenten van 'ons' verleden kunnen vertellen/vertalen, of juist onbegrip kunnen opwekken.

Hendrik Conscience in het Italiaans. Beschikbare gegevens en open vragen

Roberto Dagnino

Universiteit van Straatsburg

roberto.dagnino@gmail.com

Al twee, wellicht drie decennia kent de Nederlandse literatuur in Italië een groeiende zichtbaarheid, ook al is het beschikbare onderzoek over deze recente trend voorlopig nog beperkt. Dit betekent echter niet dat er geen oudere vertalingen te vinden zijn. Zoals het CODL-project in de afgelopen jaren duidelijk heeft gemaakt valt er in archieven nog een schat aan informatie te vinden over de circulatie van de Nederlandse literatuur in andere taalgebieden door de eeuwen heen. De openbaring ervan staat nog in de kinderschoenen, maar het is nu al evident dat vertalingen uit het Nederlands niet alleen door interne trends in Nederland of Vlaanderen bepaald werden, maar ook en vooral door de dominerende tendensen in de ontvangende literaire systemen. Voor deze paper zal er gebruik worden gemaakt van het voorbeeld van de Italiaanse vertalingen van Hendrik Conscience's romans. Deze verschenen al gauw in Italië, ruwweg vanaf de helft van de negentiende eeuw en kenden al gauw een grote populariteit, onder andere bij katholieke uitgevers. Na een reconstructie van de beschikbare gegevens over de circulatie van Conscience in Italië zal er uitgezoomd worden op een aantal bredere vragen die uit deze specifieke *case studie* gedestilleerd kunnen worden met het doel om tot een levendige gedachtewisseling te komen met de andere sprekers en het publiek.

Schrijf jij op z'n Hollands? Of op z'n Vlaams? En hoe vertaal je dat?

Goedele De Sterck

Universiteit van Salamanca

desterck@usal.es

Van sommige schrijvers wordt gezegd dat ze een “typisch” Hollandse of Vlaamse stijl hanteren, maar wat houdt dat precies in? Om een antwoord op deze vraag te geven wordt onderzocht hoe academici, uitgevers, lezers en ook de auteurs zelf deze stereotypen invullen in de broncultuur en staven met voorbeelden. Vervolgens wordt nagegaan in hoeverre die zogenaamd “typisch” Hollandse of Vlaamse auteurs vertaald zijn in het Italiaans, Portugees en Spaans.

De manier waarop vertalers met stilistische stereotypen omgaan wordt bestudeerd aan de hand van een corpusanalyse die is gebaseerd op fragmenten uit vier romans en hun vertalingen in het Spaans (en in het Italiaans en het Portugees voor zover deze taalversies beschikbaar zijn): (1) Gerbrand Bakker, *Boven is het stil*, (2) Gerard Reve, *De avonden*, (3) Hugo Claus, *Het verdriet van België* en (4) Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen*. De centrale vraag daarbij is of de “typische” stijl uit de

brontekst behouden blijft en ook als zodanig wordt herkend in de doelcultuur of daarentegen wordt geneutraliseerd en bijgevolg onherroepelijk verloren gaat voor het nieuwe lezerspubliek. Reizen de stilistische stereotypen met andere woorden mee van de brontekst naar de doelttekst of worden ze uitgewist door de vertaler (of de uitgever)?

Een moeilijk product – hedendaagse Nederlandstalige fictie in Portugal

Arie Pos

Literair vertaler en oud-docent aan de universiteiten van Coimbra, Lissabon en Porto

ariepos@hotmail.com

Portugal en Nederland zijn kleine landen die op de literaire kapitaalmarkt een zeer bescheiden positie innemen. Nederland en Vlaanderen hebben in Portugal geen duidelijk literair marktimage en wat er in Portugal aan vertaalde hedendaagse fictie verschijnt schept geen herkenbaar beeld of referentiekader. Gespecialiseerde uitgevers en critici ontbreken en wat er aan vertaalde fictie verschijnt laat zich moeilijk met elkaar verbinden.

Dat lijkt enerzijds te komen door het versnipperde marktaanbod – veel verschillende uitgevers publiceren slechts af en toe een Nederlandstalig boek in vertaling – en anderzijds door een, overigens niet onbegrijpelijke, ‘hokjesgeest’ van de uitgevers: de boeken worden ondergebracht in thematische of genregerichte reeksen met een eigen marktimage waarbij de herkomst van het boek nauwelijks belang heeft.

Dat werkt ook in de hand dat auteurs niet echt een gezicht krijgen. Veelzeggend is dat het enige Nederlandstalige literaire ikoon in Portugal Anne Frank heet en dat de enige auteurs met een gezicht dat gezicht danken aan het hoofdpersonage uit een reeks kinderboeken: Dick Bruna met Nijntje en Max Velthuis met Kikker.

Opmerkelijk is eveneens dat Nederlandstalige auteurs doorgaans bij twee of hoogstens drie vertaalde boeken blijven steken, wat evenmin bevorderlijk is voor een herkenbaar gezicht. Dat heeft te maken met het subsidiebeleid van het Nederlandse en Vlaamse Letterenfonds en de marktpolitiek van de Portugese uitgevers. Er worden vrijwel geen boeken zonder subsidie uitgegeven en de verkopen zijn niet van dien aard dat de uitgevers zonder subsidie verder kunnen – een moeilijk doorbreekbare vicieuze cirkel.

Heeft de vertaler een stem?

Jaap Grave

Universiteit Münster

jaap.grave@gmx.de

In mijn lezing zal ik mij met behulp van een aantal recente opvatting uit de vertaalwetenschap (van onder anderen Michael Cronin, David Held) concentreren op de positie en opvattingen van vertalers. Door hun begrip voor en kennis van andere culturen zijn zij bemiddelaars. Zij beschikken

over de vaardigheden hun weg te vinden in andere culturen: ‘the ability to stand outside a singular location (the location of one’s birth, land, upbringing, conversion)’, en zijn volgens David Held vertegenwoordigers van het cultureel kosmopolisme. Zij zijn in staat problemen – vooroordelen, imago’s, politieke spanningen – te verzachten of te versterken als diverse culturele groepen elkaar ontmoeten.

Forumdiscussie

Moderator:

Franco Paris
Universiteit Orientale van Napels

fparis@unior.it

Deelnemers:

Valentina Freschi (literair vertaalster)
Stefano Musilli (literair vertaler)
Laura Pignatti (literair vertaalster)
Tom Lanoye (schrijver)
Frank Westerman (schrijver)

Onderwerp:

De ingewikkelde taak van de literair vertaler: tussen distantie en betrokkenheid, tussen culturele en kwalitatieve bemiddeling en marketingstrategieën?